

Inatsisartunut ilaasortaq Godmand Rasmussen

Pineqartoq: Naalakkersuisunut nerlerit piniagaanerannik apeqqut

Asasara Inatsisartunut ilaasortaq Godmand Rasmussen

Inatsisartut suleriaasianni § 36, imm. 1 tunngavigalugu nerlerit piniagaaner-
rat pillugu apeqquteqarputit.

Matumuunakkut Naalakkersuisut sinnerlugit apeqqutit ima paasisara akis-
suteqafiginiaqpara:

*Inuussutissarsiutigalugu piniartunut nerlerit killilimmik piniagaanerat am-
maassiffigineqarsinnaava?*

Aallaqqaasiullugu oqaatigissavara oqaaseq ”nerleq” atorneqaraangat nerlerit
assigiinngitsut arlallit pineqartarmata, nerleqatigiiaku immikkoortukkaarlu-
tik Kalaallit Nunaanni nunap immikkoortuinut arlalinnut siaruaassi-
masuummata. Taamatuttaaq Kalaallit Nunaanni piaqqiartoqartarpoq,
isoqartarlunilu ingerlaartoqartarpoq. Nerleqatigiiat taakkunanilu immik-
koortut aqutsinikkut assigiinngitsutigut iliuuseqarfiginissaat pisariaqarpoq.

Assersuusiulaarfiginiarpakkit. Nerleq siggukitsoq Canadameersoq uper-
naakkut ukiakkullu Kalaallit Nunaanni ingerlaartartoq eqqissisimatiinnarta-
riaqarpoq. Kalaallit Nunaanni nerleq killilimmik piniagaasinnaavoq aqutsi-
nermi mianersortumik ingerlatsisoqarpat. Imaassinnaavorli Canadap nerlia
annertunerusumik piniagaasinnaasoq. Taakkua nerlerit assigiinngitsut
pingasuusut Kalaallit Nunaanni nerlerit pillugit aqutseriaatsinik assigiinn-
gitsunik pingasunik aaqquussisoqartariaqarpoq.

Timmissat illersorneqarnerat pillugu Namminersornerullutik Oqartussat
nalunaarutaat nr. 1, 21. januar 2004-imeersoq nerlernik piniarnermut ataani
allassimasutut periarfissiivoq:

23.03.2006
J.nr. 01.27/2006+II/02
All./Brev nr.

Postboks 909
3900 Nuuk
Oq/tel +299 34 50 00
Fax +299 32 54 10

- Nerleq siggukitsaq aamma Nerlernaq 1. september – 30. april
 - Ittoqqortoormiit kommunianni timmissat ingerlaartut 31. majip tungaanut piniarneqarsinnaapput
- Nerleq 1. september – 15. oktober
- Canadap nerlia 1. september – 15. oktober

Nerlerit assigiinngitsut taakkua pisassiinikkut killilersuiffiqineqanngillat.

Ittoqqortoormiit kommunianni piffissap piniarfiusup sivitsorneqarnera eqqaassanngikkaanni Kalaallit Nunaanni tamarmi piniagaaffiannut piffissaliineq assigiippoq. Ittoqqortoormiit kommunianni piffissap piniarfiusup sivitsorneqarneranut Pinngortitaleriffimmit siunnersuineq tunngaviuvoq, tamatumani sumiiffimmi tassani piniarfiup sivitsorneqarnera uumasogatiginnut imminut illersorsinnaasutut nalilerneqarmat. Taamatulli sivitsuinermut piniarnermi taamaallaat timmissanik *ingerlaartunik* piniagaqarsinnaanermik aallaaveqarpoq, kiisalu piaqqiorfinni isaffiusartunilu piniarneq ingerlanneqaqqusaanani.

Upernaakkut nerlerniartarneq nerleqarnermut sunniutiasarpoq. Tamanna nerleqatigiiaani ikittuinnaat piaqqiortarnerannik pissuteqarpoq, taamaallaallu taakkua nerleqatigiiaat amerleriartarnerannut tunngaviusarlutik. Amerlertigut piaqqiortussat siulliullutik Kalaallit Nunaannut pisarput, taamaallit piaqqiornertik piarnerpaamik aallartissinnaasaramikku. Piaqqiortut piniaraanni ”pilersuisut” piniarneqartarput ”erniallu” piniarneqaratik. Nerleqatigiiaanili amerliartortunik – soorlu Kalaallit Nunaata avannaarsuani kangiani nerlernik siggukitsunik aamma nerlernanik – piaqqiortunik amerlanngitsunik pisaqartoqarsinnaavoq, nerleqatigiit taakkua amerlassusiatigut annertunerusumik sunniutaanngitsumik. 1950-ikunniilli 1990-ikkut tungaannut nerlerit siggukitsut 25.000-it missaanniit 250.000-it tungaannut amerleriarsimapput, taakkualu Islandip Kalaallit Nunaatalu ataatsimoorusamik nerlerivaat. Piffissami tassanittaaq nerlernat 8.000-init 40.000-inut amerleriartarput. Taamaattumik timmissat illersorneqarnerat pillugu nalunaarummi nerlernik taakkuninnga assigiinngitsunik marlunnik piniarneq 1. septemberimiit 30. aprilimut ingerlanneqarsinnaavoq. Illua tungaatigulli nerleq aamma Canadap nerlia 1. septemberimiit 15. oktoberimut piniarneqarsinnaalluni.

Kitaani nerleqatigiiaanik aqutsineq pillugu suliniut

Timmissat pillugit 2001-mi nalunaarut siusinnerusukkut atuuttoq naapertorlugu Canadap nerleri piniaqqusaanngillat. 2004-mi nalunaarut maanna atuuttoq naapertorlugu suli taamaaginnarpoq. Nerlerit assigiinngitsut nuna-

tsinni siumugassaasut pillugit aqutsinermut 2004-mi nalunaarummut naleqqiullugu periarfissat saqqummiunnarlugit, tamatumani piffissap piniagaaffiisa allanngortatarsinnaaneranut, suliniut "Kitaani nerlerit assigiin-ngitsut pillugit aqutsineq" Naalakkersuisunit 2004-mi aallarneqarpoq.

Suliniummut tunuliaqutaavoq nunatsinni nerleq Canadap nerlianit illersugaanissaminut pisariaqartitsinerummat, Kalaallit Nunaata nerleri ukiuni kingullerni tallimani ikileriarujussuarsimanagerat pissutigalugu. Siusinnerusukkut Kalaallit Nunaata avataani ukiiffigisartakkaminni eqqissisimatitaanertik pissutigalugu amerliartorsimapput. Ikiliartornerannut Canadap nerliata amerliartornera pissutaagunarpoq, taannami Kitaani nunatta nerliata piaqqi-orfiini arlaqaqisuni piaqqiortarpoq. Taamaalluni nerisamikkut imminnut unammillertuupput. Unammillernermi Canadap nerlia nunatta nerlianit angissutsimigut anginerunini iluaqutigunarpaa.

Suliniuteqarnikkut ilaatigut Canadap nerliata nunatta nerlianut sunniutaangaanngitsumik piniarneqarsinnaanera misissorneqassaaq. Nunatta nerlia piniarneqarnerminut akornusersorneqartarnerminullu malussajasuvoq, taamaattumillu Naalakkersuisut taassumap annertunerusumik piniagaan-nginnissaa kissaatigivaat.

Suliniut suli naammassinngilaq. Silap ajornera pissutaalluni 2005-imi agustusimi suliniutip immikkoortuata aappaa ingerlanneqanngitsoorpoq. Suliniut tamaat eqqarsaatigalugu immikkoortup taassumap ingerlanneqarnissaa pingaaruteqarluinnartuavoq, tamatumani ukiakkut ingerlaalinnginnerat sioqqutitsiarlugu Canadap nerliata nunattalu nerliata uninngaartarfii misissuiffiginarneqarmata. Nerlerit assigiinngitsut taakkua marluk uninngaartarfii aamma assigiinngitsuusut paasineqassagaluarpat, Canadap nerlianiq piniarsinnaaneq periarfissaalersinnaavoq nunatta nerlianut sunniuteqanngitsumik. Naatsorsuutigivara suliniutip immikkoortuata aappaa 2006-imi agustusimi ingerlanneqarsinnaassasoq.

Timmissat pillugit nalunaarut 2004-meersoq

Naalakkersuisut isumaqarput timmissat pillugit nalunaarut 2004-meersoq timmiaqatigiit nunatsinniittartut illersorneqarnissaannut tunngavissaalluartoq. Pingaaruteqarluinnarpoq timmissat pillugit nalunaarummi maleruagassat maanna atuuttut attatiinnarneqarnissaasa aalajangiusimaneqaannan-nissaat.

Taamaattumik Naalakkersuisut naliliipput Naalakkersuisunit kissaatigineqartut timmiaqatigiit nunatsinni pigisatta illersorneqarnissaannut nalunaarut periarfissiisoq, ilutigalugulu sapinngisaq malillugu upernaakkut piniarsinnaanermut ammaassisuusoq. Taamaakkaluartorli 2004-mi timmissat pillugit nalunaarummi maleruagassat naammannersut imaluunniit suli sukatertariaqarnersut naliliissalluni suli siusippallaarpoq. Taamaattumik Naalak-

kersuisut isumaqarput nutaamik aalajangersaannginnermi nalunaarut ukiuni arlalinni suli atuuttariaqartoq. Taamaalilluni piffissap piniarfiusup sivitso-ratarneqarsinnaaneranut aalajangiinissaq timmiaqatigiit pillugit piujuartitsi-neq tunngavigalugu suli atuisinnaanermut qulakkeerinniffiusumik nutaamik ilisimasaqalernermik tunngaveqartariaqarpoq.

Nerlernit piniakkanit pissarsiat 1993-2003

Tabel 1-imi takuneqarsinnaasutut Kalaallit Nunaanni nerlernik piniag-aqarneq aningaasarsiornikkut pingaaruteqarpallaanngilaq, Kalaallit Nunaan-ni nerlerit pisarineqartartut ikittuinnaammata. Aningaasarsiornikkut pin-gaaruteqarnerpaajupput appat, meqqit aamma taateraata.

Tabel 1. Kalaallit Nunaat tamakkerlugu nerlernik pisat.

Ukioq	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Amerl.	1.652	2.017	1.717	1.171	1.082	529	661	724	1.226	452	446

(paasisaqarfik: *Piniarneq*)

Timmissat pillugit nalunaarut naapertorlugu timmissanik tamanik pisat pini-arneq pillugu paasissutissiivimmu *Piniarneq*-mut ukiumoortumik nalu-naarutigineqartassapput. Ukioq manna piniarfiusoq killiffigalugu (1. oktober 2005-mit 30. september 2006-imut) nerlerit immikkoortinneqaratik ataatsi-mut *Piniarneq*-mut nalunaarutigineqartarput. Naalakkersuisunit tamanna allanngortissallugu suliniutigineqareerpoq, taamaaliornikkut nerlerit assigi-inngitsut sisamat immikkoortillugit nalunaarutigineqartalertussaallutik. Taamaasilluni aqutsisoqarfimmit nerlerit assigiinngitsut ataasiakkaat pisari-neqartut pillugit ilisimasat annertunerulersussaapput.

Taamaalilluni maannamut piniarfiusoq killigalugu nerlerit assigiinngitsut piniagaasut pillugit immikkoortiterisoqarneq ajorpoq. Tamatuma kinguneris-aanik Kalaallit Nunaanni nerlerit assigiinngitsut pillugit immikkut aqutsi-sinnaaneq ajornarsimavoq. Taamaattoqarnerani mianersorneq tunngavi-galugu periaaseq atortariaqarsimavara, tamannami pinngortitap illersugaa-nera pillugu inatsimmi aamma timmissat pillugit nalunaarummi tunngavili-unneqarnikummat.

Inatsisartut upernaakkut ataatsimiinnerat 2004

2004-mi Inatsisartut upernaakkut ataatsimiinneranni apeqqutit 98-118-111 sammineqarneranni Atassutip oqaaseqartuanit ilaatigut ima saqqummiuss-isoqarpoq:

>> (...) Naggataatigut oqaatigilarput nunatta isorartunerujussua pisuulluni piffiit ilaanni piniakkat imminut killiliiffigereertarmata. Timmissanullumi atatillugu oqaatigissavarput, ukioq 2000-mi nerlerit piniarneqartarnerinut ileqqoreqqusaq Atassummit uparuarsimagalaratsigu.

Nerlerimmi suli nunatsinnut tikinnatik piniagaajunnaartarput. Aatsaallu aal-
lareeraangamik piniqqinneqalertarlutik. Naak nunatsinni amerlalluinnarlu-
tik tikittaraluartut, taamanikkulli naalakkersuisunnit akineqarumaartugut
neriorsorneqarpugut, maannamulli tutsaqanngitsumik.(...) <<

Naalakkersuisut UPA 2004/98-imi akissuteqaataannit imaattumik tigu-
laagaqarniarpunga:

>> (...) Timmiarniarnermut malittarisassanut tunngatillugu oqaatigi-
neqarsinnaavoq piffissat timmissat piniarneqarsinnaasut tamarmik, appat,
mitit, nerlerit siggukitsut, nerlerit appaliarsuillu nunap ilaani assigiinngitsuni
piffissap piniagaasarfiisa assigiinnginnerat eqqaassanngikkaanni, piniaga-
asarfii nunamut tamarmut assigiimmata.

Piffissat piniarfiusussat aalajangersarneranni iluaquteqarniarnermi illersui-
nissamillu isiginiagassat, tassunga ilanngullugu piniarnerup piujuartitsinis-
samik tunngaveqarnissaa, Naalakkersuisut apeqqutaatissimavaat. (...) <<

Siuliani issuakkat takutippaat timmiarniarneq Naalakkersuisunit Inatsisar-
tunillumi suli isummorsorfigineqartuartoq. Taamaattorli Naalakkersuisut
isumaqarput maanna ilisimasavut tunngavigalugit nerlerit piniagaanerat
inuussutissarsiutigalugu piniartunut annertunerusumik ammaassiffiusari-
aqanngitsoq. Suliniulli siuliani taakkartugaq nerlerit piniagaaneritut piffis-
saliinermut aaqqissusseqqinnissamut tunngaviliunneqarsinnaanera qu-
larnanngitsumik kingusinnerusukkut periarfissiisinnaavoq.

Naggataatigut Naalakkersuisut sinnerlugit erseqqissaatigissavara Naalak-
kersuisut suli siunniusimammasuk isumalluutivut uumassusillit annertu-
nerpaamik inooqatigiinnit iluaqutaasariaqartut, ilutigalugulu atuineq piuju-
artitsinermik mianersortumillu tunngaveqarneq ataqqillugu ingerlanneqarta-
riaqartoq.

Ikinngutinnersumik inuulluaqqusillunga
Med venlig hilsen

Asii Chemnitz Narup
Peqqissutsimut Avatangiisinullu Naalakkersuisoq
Landsstyremedlem for Sundhed og Miljø